

Список бібліографічних посилань

1. Моніторинг якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів Збройних Сил України: наук.-метод. посіб./А. М. Алімпієв, І. В. Толок, М. І. Литвиненко та ін.; під заг. ред. І. В. Толока. Харків: ХНУПС, 2017. 244 с.
 2. Про вищу освіту: закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (дата звернення: 26.02.2017).
 3. Зельницький А.М. Вища військова освіта – проблема гарантування якості. *Вісник Національної академії оборони України*. 2012. № 1 (26). С. 23–25.
 4. Зельницький А. М., Удовенко П. І., Серветник Р. М. Компетентнісна модель випускника ВВНЗ – складова системи підготовки військових фахівців. *Вісник Національної академії оборони України*. 2009. № 3 (11). С. 21–26.
- Отримано 27.02.2017*

УДК 159.92

Станіслав Олександрович ЛАРІОНОВ,

*доцент кафедри педагогіки та психології
факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3027-8535>*

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ НАВЧАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ КУРСАНТІВ ВНЗ МВС

Проаналізовано результати емпіричного дослідження особистості курсантів ВНЗ МВС України з різними рівнями навчальної успішності. Побудовано дискримінантні функції, які описують особистісні предиктори різних рівнів навчальної успішності курсантів-юнаків і дівчат.

Питання особистісної детермінації навчальної успішності курсантів ВНЗ МВС під час навчання у відомчих вищих навчальних закладах є актуальним з деяких точок зору. По-перше – це зв'язок між якістю відбору кандидатів на навчання у ВНЗ МВС та ефективністю подальшого проходження служби ними в умовах специфічного вищого навчального закладу. По-друге – це ефективність витрачання бюджетних коштів, які «йдуть за курсантом». По-третє – це питання зв'язку між особистістю (курсант), навчальним закладом (освітньо-службове середовище) та замовником (самостійне несення служби випускниками ВНЗ МВС України).

Методика дослідження. Вибірку дослідження склали 84 курсанта 4-го курсу ХНУВС, які протягом 2011–2014 років випуску, які

навчалися за напрямом підготовки «Психологія», з них 61 дівчина (72,6 %) та 23 юнака (27,4 %), віком 21–22 років.

Підставами для розподілу на групи стала навчальна успішність курсантів: реальна (академічна) та потенціальна (думка викладачів про можливість курсанта). Шляхом експертної оцінки викладачами профільної кафедри психології та педагогіки вибірка була розподілена на: недостатньо успішних (26,2 %), достатньо успішних (51,2 %) та високо успішних курсантів (22,6 %).

У таблиці 1 показаний розподіл виділених груп за статтю.

Таблиця 1

Розподіл курсантів різного рівня навчальної успішності за статтю (%)

	Жінки	Чоловіки	φ	p
Недостатньо успішні	19,7 (12)	43,5 (10)	2,13	0,05
Достатньо успішні	54,1 (33)	43,5 (10)	0,87	-
Високо успішні	13,8 (16)	5,2 (3)	1,37	-

Для вивчення особистісних особливостей курсантів були використані різнопланові психодіагностичні методики, спрямовані на виявлення:

а) характерологічних особливостей (тест Г. Шмішека, Патодіагностичний тест Ямпольського-Мельникова);

б) особистісних особливостей і рис (тест 16-pf Р. Б. Кеттелла, опитувальник FPI);

в) стилів міжособистісної взаємодії (опитувальник ДМО Л. М. Собчик);

г) мотиваційних особливостей (опитувальник В. Є. Мільмана).

Обговорення результатів. Враховуючи велику кількість показників (загалом 73 шкали), у порівняльних таблицях залишені тільки ті, за якими виявлено статистично значимі відмінності між групами (таблиця 2).

З таблиці видно, що вищі рівні навчальної успішності у дівчат-курсантів пов'язані з демонстрацією ними більших показників особистісних рис та мотивації, загостренням піків у особистісних профілях.

Загалом у дівчат видно біля двадцяти особистісних проявів, які відрізняються «наскрізь» між групами. Так, «зростають» показники: гіпертимної, застрягаючої, демонстративної акцентуацій; загальної активності, невротизму, психотизму та ін. В свою чергу, «зменшуються» показники: дистимічної та екзальтованої акцентуацій, совісності, напруженості та ін. Це означає, що ступінь особистісної детермінованості навчальної успішності у групах дівчат – висока.

Таблиця 2

Найбільш виражені показники у групах дівчат

Сфери	Рівень навчальної успішності		
	<i>Недостатній</i>	<i>Достатній</i>	<i>Високий</i>
Характерологічна	Переважання емотивної, екзальтованої та демонстративної акцентуацій	Переважання емотивної, екзальтованої та демонстративної акцентуацій	Переважання емотивної, застрягаючої та демонстративної акцентуацій
Особистісних рис	Переважання жіночості, естетичної вразливості, чутливості. Сплющений профіль 16 pf	Переважання жіночості, естетичної вразливості, товариськості, сміливості	Переважання загальної активності, товариськості, емоційної стійкості, сміливості, розгальмованості
Міжособистісні стилі	Авторитарний, дружелюбний	Дружелюбний, егоїстичний, авторитарний	Авторитарний
Мотивація	Сплющений профіль, незначно домінують мотиви спілкування і загальної активності	Імпульсивний профіль з переважанням мотивів комфорту, спілкування і статусу	Імпульсивний профіль з переважанням мотивів комфорту, спілкування та загальної активності

Була здійснена спроба побудови дискримінаційного рівняння, яке пояснює розподіл досліджуваних по групах за рівнем навчальної успішності на основі зазначених предикторів. Виявилось, що таких предикторів – вісім, за їх участі рівняння описує 83,9 % дисперсії показників.

Виглядає воно наступним чином:

навчальна успішність (дівчата) = 22,08 – екзальтований*1,03 + естетична вразливість*1,32 + фактор А*0,98 + фактор L*2,16 + фактор Q3*0,77 + агресивний*2,10 + підозрілий*1,99 – дратівливість*1,24.

Таким чином, чинниками високого рівня навчальної успішності у групі дівчат є:

1. Товариськість, орієнтованість на взаємодію при збереженні і відстоюванні «особистісних кордонів» (самостійність і незалежність, наявність власної точки зору, готовність її відстоювати).

2. «Зрілість поведінки», готовність і вміння придушувати надмірні емоційні та поведінкові прояви, терплячість, стійкість і самоконтроль.

У групах хлопців отримано наступні результати (таблиця 3).

Таблиця 3

Найбільш виражені показники у групах хлопців

Сфери	Рівень навчальної успішності		
	Недостатній	Достатній	Високий
Характерологічна	Переважає застрягаючої, демонстративної та екзальтованої акцентуації	Переважає демонстративної, застрягаючої та екзальтованої акцентуації	Переважає емотивної, демонстративної та педантичної акцентуації
Особистісний рис	Переважає розгальмованості, товариськості, сміливості	Переважає емоційної зрілості, товариськості, сміливості, дипломатичності	Переважає емоційної зрілості, домінантності, розгальмованості, напруженості
Міжособистісний стиль	Авторитарний	Авторитарний та дружелюбний	Авторитарний та дружелюбний
Мотивація	Регресивний тип профілю з переважанням споживацьких мотивів	Імпульсивний тип профілю з переважанням мотивів спілкування, комфорту та соціальної корисності	Регресивний тип профілю з переважанням споживацьких мотивів

У групах хлопців спостерігається дещо інша ситуація з точки зору середніх показників досліджуваних якостей і особливостей. У них найбільше відмінностей – між полярними групами та групою з достатнім рівнем навчальної успішності. Найбільш «позитивні» результати – також у групі з достатнім рівнем навчальної успішності, результати крайніх груп важко проінтерпретувати позитивно щодо прийнятих критеріїв прогнозу успішності службової діяльності поліцейських.

Досить мала кількість показників відрізняється одночасно при порівнянні між трьома групами. Так, «зростають» показники:

педантичної акцентуації; сором'язливості; почуття провини та напруженості. Натомість «знижуються» показники: гіпертимного та дистимічного типів акцентуацій; естетичної вразливості. Це дає підстави вважати, що як низька так і висока навчальна успішність у хлопців – результат скоріше «відхилень» від поведінкової норми.

Як і у групах дівчат, була здійснена спроба побудови дискримінаційного рівняння, яке пояснює розподіл досліджуваних по групах за рівнем навчальної успішності на основі зазначених предикторів. Виявилось, що таких предикторів – три (екзальтована акцентуація, фактор С, фактор Q4), за їх участі рівняння описує лише 26,4 % дисперсії показників.

Враховуючи вище викладені міркування, зосередимось на пошуку причин достатньої навчальної успішності у хлопців-курсантів. В такому випадку рівняння включає сім предикторів, і виглядає наступним чином:

навчальна успішність (хлопці) = $54,85 + 1,09 \cdot \text{демонстративний} + 6,34 \cdot \text{екзальтований} + 2,07 \cdot \text{психотизм} + 3,31 \cdot \text{розгальмованість} + 2,04 \cdot \text{фактор С} + 2,48 \cdot \text{фактор Q3} - 4,79 \cdot \text{психічна невірноваженість}$

Таким чином, чинниками достатнього рівня навчальної успішності у групі хлопців є:

1. Готовність і вміння позиціонувати себе як особистість, підкреслювати власну індивідуальність у поведінці та поглядах, «не бути таким як усі».

2. «Зрілість поведінки», як і у групі дівчат. Сформований самоконтроль.

Отримано 06.03.2017

УДК 37.015.324.2

Ірина Сергіївна ЛОПАТИНСЬКА,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії

з проблемних питань правоохоронної діяльності

Донецького юридичного інституту МВС України (м. Кривий Ріг),

кандидат педагогічних наук

УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ КУРСАНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВНЗ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Проаналізовано та визначено поняття соціально-психологічної адаптації, наголошено на необхідності створення соціально – психологічних умов та виокремлено їх, безпосередньо, для ефективного процесу адаптації